

Co je školní zralost?

- Schopnost dítěte přizpůsobit se nárokům, které na ně klade škola a školní vyučování
- Zralost dítěte tělesná, duševní, emoční a sociální
- Předškolní věk – doba bouřlivého vývoje dítěte po všech stránkách (motorika, emoční a sociální vývoj, pracovní vyzrávání, pozornost, řeč, vnímání sluchové a zrakové, rozumová úroveň)

Všimáme si těchto oblastí:

- Motorika, grafomotorika, kresba
- Zrakové vnímání a paměť
- Vnímání prostoru, prostorové představy
- Vnímání času
- Řeč
- Sluchové vnímání a paměť
- Matematické představy
- Sociální dovednosti
- Hra
- Sebeobsluha
- Pracovní zralost

Vstup do školy:

- Prvňáček se do školy obvykle těší, povzbuzujte ho, povídejte s ním
- Autorita paní učitelky je v očích dítěte velká
- Buďte v občasném kontaktu s paní učitelkou
- Stanovte hned zpočátku určitý řád
- Ved'te dítě k samostatnosti
- Dopřejte dostatek času na hru a volný odpočinek
- Pro dítě je to velká změna
- Narůstá význam vrstevnických vztahů

1. Motorika, grafomotorika, kresba

Do této oblasti patří:

hrubá motorika (pohyb těla, koordinace rukou, nohou, dovednosti jako je jízda na kole, obratnost, plavání, běh atd.),

- plynulost a přesnost pohybů ovlivňuje i zapojení dítěte do kolektivních her, rychlost při běhání a také výběr činností dítěte, dítě méně obratné či bojácné se bude např. vyhýbat určitým činnostem

jemná motorika (dovednost ve střihání, zapínání knoflíků, oblékání, zavazování tkaniček, sebeobsluha u jídla, hry se stavebnicemi atd.)

motorika mluvidel – oblast řeči, správná výslovnost, artikulační obratnost, schopnost adekvátně ovládat tvářové svaly a jazyk)

- ovlivňuje ochotu komunikovat, dítě, které se nemůže domluvit s okolím mívá potíže i v chování, protože mu druzí nerozumí a často nedojde k uspokojení jeho potřeb

grafomotorika (dovednost kreslit, správně uchopit tužku, plynulost tahů tužkou, uvolnění ruky)

- potíže se správnou grafomotorikou mohou vést k pozdějším potížím v úpravě písma, ale i k bolestem v ruce, ovlivňuje rychlost psaní

motorika očních pohybů - zda dokáže pojmenovávat obrázky zleva doprava, které před dítě naskládáme, žádný nesmí vynechat

Oslabení motorických schopností a dovedností:

- menší zvládnutí tělesných aktivit díky pohybové neobratnosti
- nespokojenost ve hře, nezvládá přesné a cílené pohyby
- potíže ve psaní

Můžeme trénovat:

- přeskok snožmo, přecházení po kládě
- dotýkání se prstů palcem
- poznávání různých předmětů hmatem
- kresbu s detaily
- kresbu smyček, překreslení obrázku podle předlohy

2. Zrakové vnímání a paměť

Zrak je náš nejdůležitější orgán v přijímání informací o světě kolem nás, je prostředkem komunikace i poznávání světa.

Již v prvních dnech života se novorozenec učí zaměřovat zrak na matku, okolní předměty, zaujmou ho předměty, které se pohybují, postupně se učí otáčet hlavičku za předměty, postupně se u něho rozvíjí prostorová orientace, určování polohy předmětu v prostoru.

- vnímání předškolního dítěte je zaměřené více na celek než na detail, postupně se rozvíjí vnímání detailů

oslabení zrakového vnímání:

- vedou na počátku školního věku k potížím ve čtení a psaní, dítě obtížně rozlišuje tvarově podobná písmena, obtížně se učí písmenka, píše třeba obráceně číslice 3 apod.

můžeme trénovat:

- vnímání barev u dítěte a jejich odstínů
- trénovat vyčleňování tzv. figury a pozadí (vyhledat v obrázku nějaký konkrétní předmět nebo jeho část)
- zrakové rozlišování – zda umí v řadě obrázků vyhledat trochu jiný obrázek, který se od ostatních liší
- spojování částí v celek a obráceně (zraková analýza a syntéza), (složit rozstříhaný obrázek, skládání puzzlí apod.)
- zraková paměť – zapamatuje si několik předmětů, pozná, zda chybí

3. Vnímání prostoru a prostorové představy

Prostor kolem nás se učíme vnímat díky zraku, sluchu, pohybu a hmatu, to vše musí zpracovat mozek, aby vytvořil představu prostoru, ve kterém se pohybujeme.

Nejdříve se vytváří představa pojmů nahoře a dole, později vpředu a vzadu, okolo pátého roku pojmy vpravo a vlevo.

Dále do této oblasti patří odhad vzdálenosti, porovnávání velikosti jednotlivých částí či celků a jejich uspořádání = souvislost s časovou posloupností, časovým vnímáním.

Vnímání prostoru je důležité pro orientaci v prostředí a přizpůsobení se prostředí, koordinaci pohybů.

Oslabení prostorového vnímání:

- obtížněji nabývá určitých pohybových dovedností, vliv na samostatnost, př. V kreslení vedení směru čáry, neradi stavějí puzzle, konstrukční hry – stavebnice apod., ve škole obtížná orientace v textu při čtení a psaní, potíže v matematice a geometrii, zeměpisu – slepé mapy, potíže ve sportu (kolektivní hry, tanec)

Můžeme trénovat:

- pojmy nahoře a dole, předložkové vazby na, do, v, mezi, vedle, pod, nad apod., pojmy níže, výše, daleko, blízko, uprostřed, první, poslední, vpravo, vlevo aj.

4. Vnímání času

Pozvolný vývoj vnímání času. Předškolní dítě žije hlavně přítomností (při nějaké činnosti nemyslí na to, co bude, jaké povinnosti atd., s ukončením činnosti nespěchá)

Vnímání plynutí času vymezeno událostmi, které dítě zná a pravidelně se opakují (různé činnosti přes den – snídaně, školka, spaní atd. U dlouhých časových úseků si dítě neumí vytvořit časovou představu, jak dlouho to trvá. (kolikrát se vyspím, než budou Vánoce?) – to trvá ještě na počátku školního věku.

S vnímáním plynutí času úzce souvisí vnímání časové posloupnosti, uvědomování si příčin a následků, čím je dítě starší, tím lépe si umí ze sledu událostí vyvodit událost následnou, situaci očekávat a být na ni připraven, to usnadňuje každodenní činnosti, dává také dítěti jistotu a bezpečnost.

Oslabení vnímání času:

- hůře si osvojuje pojmy z časové orientace (dny v týdnu, měsíce apod.)
- obtížněji si navyká na sled každodenních událostí (pořadí v oblékání apod.)
- potíže v rozvržení učiva, v organizaci práce, odhad času na určitou činnost, nedochvilnost, chaotičnost v plánování, v písničkách neodhadne, kolik času mu zbývá aj.

Můžeme trénovat:

- přiřazování činností obvyklých pro určitou denní dobu (ráno, odpoledne apod.)
- řazení obrázků podle posloupnosti děje – co bylo nejdříve, co potom, co nakonec
- rozlišování pojmů nejdříve, před tím, nyní, potom, včera, dnes, zítra, pozítří

5. Řeč

- prostředek komunikace, vztahů, nástroj myšlení,
- zásadní vývoj pro oblast řeči je do 6-7 let, nejprudší rozvoj řeči v období 3-4 let
- raný vývoj řeči je ovlivněn **motorikou** (u dětí s opožděním v jemné či hrubé motorice je obvykle problém i v řeči, hůře ovládá svaly důležité pro artikulaci), správné předpoklady pro artikulaci řeči nastávají přirozeně až ve 2-3 letech, dyslálie do 5 let je považována za fyziologickou, po 7. roce se již těžko výslovnost upravuje **vnímáním** (zrak – dítě odezírá pohyby úst a mluvidel,

neverbální komunikaci, úsměv, první slova jsou spojena se zrakovým vjemem – slovo musí být spojeno s předmětem, později stačí již jen slovo – kočička, nebo ham)

sociálním prostředím – optimální podnětnost prostředí, odměna za to, když dítě komunikuje

- dyslálie do 5. roku fyziologická, dítě rozlišuje všechny hlásky v řeči až kolem 6. roku,
- dysgramatismy do 4 let běžné, potom již mohou signalizovat potíže v osvojování řeči nebo intelektu
- po 4. roce by dítě již mělo užívat všechny slovní druhy (nejprve užívá podstatných jmen, pak sloves, přídavných jmen, zájmen atd.), 1,5r – 2r užívá dvouslovných větiček, mezi 3 a 4. rokem užívá již souvětí.
- porozumění řeči – již kolem 10 měsíců věku, aktivní slovní zásoba až v 1,5 roce

Oslabení v oblasti řeči:

Řeč má mimořádný význam pro vývoj – ovlivňuje kvalitu vnímání, poznávání a myšlení, vztahů.

Aby dítě mohlo dát najevo, co chce, co si myslí, co cítí, musí se umět vyjádřit, dítě, které nemluví, zažívá mnohé frustrující situace, protože mu okolí nerozumí, často pak používá ruce (bouchne, vzteká se apod.), dochází k častějším afektivním záchvatům nebo se stáhne do sebe a odmítá komunikovat

- ve škole se pak projeví potížemi ve čtení a psaní (pokud špatně rozlišuje zvukově podobné hlásky, má oslabený jazykový cit – dysgramatismy (problém s určováním rodu, tvorba slov apod.)
- -menší slovní zásoba – hledají výrazy, když potřebují něco vyjádřit, obtížněji navazují a udržují konverzaci, problém zformulovat otázku

Můžeme trénovat:

záleží na oblasti potíží

foneticko-fonologická rovina – sluchová analýza a syntéza (tleskání na slabiky, slovní fotbal aj.), artikulační obratnost pomocí jazykolamů

lexikálně-sémantická rovina – pojmenování věcí, vyprávění podle obrázku, vyprávění příběhů, odpovědi na otázky, proč, kdy, kde, říkanky, hledání nadřazených pojmů, protikladů

morfologicko-syntaktická rovina – dovede přidávat přídavná jména k podstatným jménům, umí dát sloveso do minulého času, budoucího času, doplní slovo do věty apod.

pragmatická rovina – mluví o svých prožitcích, dodržuje pravidla rozhovoru – střídání v řeči, předá krátký vzkaz

6. Sluchové vnímání a paměť

Důležitý pro komunikaci, ovlivňuje rozvoj řeči a tím pádem i myšlení

Sluch se rozvíjí již v matčině těle u plodu

V předškolním období – zdokonaluje se zaměření pozornosti na nějaký zvuk (řeč), i když v pozadí jsou slyšet jiné zvuky (hraje televize, jsou slyšet i další zvuky – dítě vypadá, jakoby nevnímalo, že mu něco říkáme (ty mě neslyšíš, už jsem ti to říkala) – potíže rozlišit tzv. figuru a pozadí, přesycení zvukovými podněty). S větší koncentrací pozornosti se rozvíjí i záměrné naslouchání – vydrží poslouchat pohádku (již kolem 3. roku vydrží poslouchat krátký příběh) Po 4. roce je dítě schopno odlišit jednotlivá slova od sebe (rytmizace, říkanky apod.) – rozvoj sluchové analýzy a syntézy), od 5 let jednotlivé hlásky – nejprve počáteční a potom koncové.

Sluchová paměť znamená, že dítě umí zachytit, zpracovat, uchovat si a vybavit informaci kterou slyší (sluchovou cestou)

Oslabení sluchového vnímání:

- patlavost, potíže se čtením, psaním, nezvládne zápis bez zrakové opory, potíže zapamatovat si diktovaný text aj.

Můžeme trénovat:

- poznávání písňe podle melodie
- naslouchání pohádkám
- rozlišování slabik, slovní fotbal
- rozpočítávadla, říkanky, rýmy, doplňování rýmujících se slov
- vyťukávání rytmu

7. Matematické představy

- zpočátku souvisí s rozvojem motoriky (manipulace s předměty utváří představu o tvaru, velikosti, množství) a prostorových představ o světě (správně vnímat prostor je předpoklad pro geometrii, aritmetiku – první, poslední atd.), vnímáním času a časové posloupnosti (co bylo dříve, později aj), rozvojem řeči jako nástrojem abstraktního myšlení, porovnávání apod., zrakovým vnímáním (celek, části, poloha, představa množství) = toto vše jsou tzv. předčíselné představy, které se podílí na vývoji třídění, číselných představ, číselné řady a matematiky.

Oslabení matematických představ:

- potíže v orientaci na číselné ose – přechod přes desítku, neseskupuje množství = odpočítává po jedné, obtížně se učí násobilku, nechápe vztahy mezi čísly

Můžeme trénovat:

- Pojmy jako je málo, hodně, více, méně, krátký, dlouhý, žádné, nic apod.
- O jednu více, o jednu méně
- Třídění skupin podle různých kritérií
- Řazení podle velikosti, malý, střední, velký
- Pojmenování geometrických obrazců
- Určování množství, postřehování množství

8. Sociální dovednosti

Člověk svoje citové a sociální potřeby uspokojuje ve vztazích, pevné vztahy jsou zdrojem jistoty a bezpečí dítěte ve světě, na jejich základě se buduje tzv. základní důvěra ve svět, lidi, v sebe (sebedůvěra) dítě, které tuto základní důvěru má je více otevřené novým zkušenostem, méně úzkostné, iniciativnější, odolnější vůči frustraci, umí vytvářet kvalitní vztahy, projevit lítost, soucit, radovat se apod.

Vztahy jsou i zdrojem sociálního učení (učíme se od druhých) získáváme tak zkušenosti, osvojujeme si potřebné způsoby chování a komunikace

Formy sociálního učení:

- zpevňování (odměny a tresty)
- odezírání a nápodoba (napodobování určitých způsobů chování z okolí)
- očekávání (dokážeš to... ovlivňujeme tak určité chování dítěte, jsi blbec, nikdy se ti to nepodaří... , opakované nezdary ve škole)
- Nejvýznamnější je nápodoba a následné upevnění určitého způsobu chování – rodiče jako model (jak chceš, aby se chovalo dítě k tobě a okolí, tak se chovej ty k němu),

zároveň je důležité podporovat a všimnout si správného chování, ocenit ho (nachytat na tom dobrém)

Mezi sociální dovednosti patří:

- komunikace (verbální i neverbální)
- přiměřené reagování na nové situace
- adaptace na nové prostředí
- porozumění vlastním pocitům a sebeovládání
- porozumění pocitům a chování druhých lidí
- objektivní sebepojetí a sebehodnocení

Tyto schopnosti se podílejí na tom, jak ostatní lidé dítě přijímají, chovají se k němu, jak je oblíbené. Dítě s vyššími sociálními dovednostmi je oblíbenější, ale také spokojenější, méně závislé na hodnocení ostatních, protože jeho sebevědomí je přirozeně dobré, vztahy mu přinášejí větší míru uspokojení.

Pro uspokojování emočních a sociálních potřeb dítěte a pro proces sociálního učení a dovedností je důležité:

Naladění – projevování vřelosti, porozumění, podpory

Věnování pozornosti – naslouchání tomu, co dítě dělá, spoluúčast na tom, co dělá, dívání se na dítě

Přijetí – respektování dítěte takového jaké je

Pochopení pro jeho potřeby – dítě je závislé na uspokojování svých potřeb dospělým

Ponechání prostoru a vymezování hranic – důležité je trvat na dodržování určitých domluvených pravidel, umožnit, aby dítě řeklo svůj názor, vysvětlit proč něco děláme, učit hledat kompromisy, chápat potřeby druhého, prosadit svoji vůli přiměřeným způsobem aj.

Můžeme trénovat:

- zásady zdvořilostního chování – pozdravení, poděkování, přivítání se a rozloučení, odpovídá na otázky apod.
- pravidla chování na silnici, v obchodě, v restauraci, v divadle apod.
- začíná rozlišovat mezi hrou a úkolem (smysl pro povinnost, samostatnost, dokončení započaté práce, pomoc druhému)
- udržování pořádku ve svých věcech
- zachovávání pravidel při kolektivních a společenských hrách
- reagování na pokyn autority (prosba, zákaz)
- umí počkat, až na něj přijde řada

9. Hra

- pro dítě nejpřirozenější a nejdůležitější činnost, přináší zkušenost, trénink dovedností, pocit radosti apod.

Rozvoj hry:

1. Hra s vlastníma rukama, pohyb těla, kontakt s dospělým pomocí hraček od kojeneckého věku
2. 1-2 rok – hry s vodou, pískem (cachtání), manipulace s hračkami, které se dají rozložit a složit (kroužky, zastrkávání tvarů, obliba hraček se zvuky a pohybové hračky, říkadla s pohybem, klouzačky apod.
3. 2-3 rok – nadále hry pohybové i manipulační, symbolické hry „jako na něco“, v kolektivu hra paralelní – dítě sleduje jak si hrají ostatní, občas se přidá, brání svoje hračky

4. 3-4 rok – hračky, které jezdí (tříkolka, kočárek, vláček, bábovičky, stavění z kostek, puzzle, modelování, kreslení, vaření, na doktora – napodobivé hry na někoho, vydrží si již hrát s kamarády po kratší dobu
5. 4-5 rok dítě potřebuje více prostoru a pohybu – kolo, hry s míčem, prolézačky, stavění ze stavebnic, vyhledává ke hře stále více kamarády, dokáží se i střídat, jednoduché společenské stolní hry
6. 5-6 rok zkouší bruslení, lyžování, plavání = složitější pohybová koordinace, hodně dokáže zapojovat fantazii, dokáže kooperovat ve hře s ostatními a přidávat vlastní nápady, zapojit se do her s pravidly, využití různých didaktických her jako přechodu mezi hrou a úkolovou situací

Můžeme trénovat:

Hry s převleky, hry s tématem (na obchod, na vlakovém nádraží), konstruktivní hry, hry, kdy je nutné dodržovat pravidla – různé společenské hry – karty, pexeso, člověče nezlob se aj.), vyrovnávání se s prohrou, navrhování pravidel apod.

10. Samostatnost a sebeobsluha

Autonomie – snaha o samostatnost

Kompetence – sebedůvěra, důvěra, že něco zvládnou, něco umím, čím více dítě dokáže, tím má větší odvahu pustit se do dalších věcí, nezbytné je naše povzbuzení a ocenění

Období ve vývoji – já sám, já taky – dítě chce samo zkoušet, napodobovat, i když mu to zatím nejde.

Užívání kapesníku, samostatné zvládnutí mytí a čištění zubů, správné obléknutí se, používání příborů, namazání chleba aj.

11. Náměty aktivit pro rozvoj schopností a dovedností dětí ve věku 5 - 6 roků

Motorika, grafomotorika, kresba

- společenské hry – karty, mikádo
- házení na cíl
- vyrábění (muchlání, stříhání, motání klubíčka vlny aj.)
- uzlování na šňůrkách
- cvičení s prstíky – bubnování, hra jako na klavír
- správný úchop tužky
- kresba s detaily

Zrakové vnímání

- zná barvy a jejich odstíny
- orientace ve složitějších obrázcích, vyhledávání detailů na obrázcích
- skládání puzzlí, obrázků z kostek
- dokreslování obrázků
- překreslování obrázků do čtverečkové sítě
- jednotažky
- povídáme o tom, co dítě vidělo na výlet+
- Kimovy hry

Vnímání prostoru

- říkáme, kde jsou jaké předměty vlevo, vpravo
- ukaž pravou rukou na levé ucho apod.

- domeček s devíti okénky – kdo bydlí nahoře uprostřed apod.
- bludiště
- kresba podle diktátu - vpravo nahoru nakreslíme sluníčko, vlevo dole kytku

Vnímání času

- pojmenování činností obvyklých pro určitou dobu (ráno, odpoledne aj.)
- činnosti pro určité roční období
- řazení obrázků podle časové posloupnosti
- vyprávění popletených pohádek přeházíme časovou posloupnost, dítě má sledovat, zda je to správně

Řeč

- říkání opaků
- určit charakteristické vlastnosti (ostrá jehla)
- vyčlenění slov, které nepatří do skupiny (pes, koza, slon, židle)
- vysvětlení přirovnání
- hádanky
- tvoření vět z daných slov

Sluchové vnímání

- lokalizace a rozpoznání zvuku se zavázanýma očima
- rozlišování zvuků z okolí
- určení počtu slov ve větě
- tleskání na slabiky
- říkanky a rozpočítávadla
- slovní fotbal
- vyhledávání slova ve čteném příběhu
- vymýšlení příběhů
- předávání vzkazů
- vytváření rytmu

Matematické představy

- třídění podle velikosti, tvaru, barvy, stromy na jehličnaté, listnaté, zvířata podle toho, kde žijí
- vést dítě k samostatnému vytváření kritérií
- geometrické obrazce – třídění podle dvou kritérií (barva a velikost, tvar a velikost aj.)
- řazení prvků – podle velikosti